Сшиток 23

Ціна 15ц. 10 за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

Перед ними розложив ся Єрусалим — ціль їхньої довгої та утяжливої подорожі!

— Чи дійсно є хто другий так дуже подібний до моєї жінки? — питав ґраф недовірчиво.

— Так є! — засміяв ся Альфонс. — Навіть дуже! На перший погляд я готов був присягнути, що се тамта!

Аста спустила очи й нервово рукою вигладжувала скатерть. Відтак сказала з усміхом:

— Нераз вже мені трафляло ся, що вважали мене за кого другого.

Барон Альфонс звернув розмову на що друге і вскорі весь сумнів ґрафа розвіяв ся, тимбільше, що він був супроти Асти холодний й дуже чемний.

Барон остав у ґрафа через декілька днів і був так милим та веселим товаришем, що його від'їзду в замку дуже щиро жалували.

Коротко перед своїм від'їздом, Альфонс скористав із неприсутности ґрафа Солмсберґа, щоб наближити ся до Асти.

Сиділа на терасї із роботою в руках і затремтіла, коли нагло перед собою побачила його.

Свобідно подав її руку. Вона же скрикнула:

— Боже, як ви мене перелякали. Я не чула, коли ви надійшли.

— Вибачайте! — сказав барон, сідаючи побіч ньої. — Чи можна менї скористати з неприсутности ґрафа, та поговорити де-що із панею? Можете собі представити, панї ґрафине, моє здивоване, коли я тут вас стрінув.

Що правда, минуло вже кілька літ від часу, коли я паню в послїднє бачив — додав — але час той на все менї в памяти остане!

Аста всміхнула ся злобно, але її погляд зраджував скритий страх.

— Ах, се дійсно були веселі часи, коли я ще була акторкою!

Зітхнула злегка, потерла рукою чоло, щоб відогнати давні спогади й хитро заглянула йому в очи.

— Який скок від акторки до ґрафинї! Нехай се друга зробить!

— Дійсно я був дуже здивований, коли паню тут застав! Чи почуваєтесь дуже — дуже щасливою?

Аста на се не зараз відповіла, а очи спустила на робітку.

— Що називаєте щастєм? — спитала по хвилї. — Маю все, чого тільки забажаю, а однак — нераз жаль, менї свободи тих давних часів!...

Замовкла нараз, немов би стало їй жаль тих щирих слів й задумала ся глубоко.

Барон Альфонс не спускав ока із ньої.

— Чи знаєте, панї, що стало ся з Леопольдом Волдінґом? — спитав нараз.

Аста затремтїла всїм тїлом.

— Бійте ся Бога, не згадуйте менї про нього! — просила. — Се скінчений шубравець — з його причини я мала досить прикростий.

— Що кажете? Він такий чепурний та милий мущина! Нї, се хиба помилка! Чейже він виглядає на такого джентльмена!

Аста гірко засміяла ся.

— Повірте менї, пане бароне, що його нїхто лїпше від мене не знає! Прозріла я його наскрізь! Але досить про се! Розповіджте менї радше про своє житє та про свою батьківщину!

Побачивши, що ся тема розмови прикра для ньої, він дїйсно почав розповідати про місце свойого перебуваня, а робив се у вельми займаючий спосіб.

Очи її блиснули живо, особливо коли розповідав про веселе військове житє.

— О, се мусить бути чудово перебувати так в осередку самого житя! — кликнула. — Менї та самотинність часто стає невиносимою! Нїякого товариства, нї польованя! Ґраф сього не любить! — зітхнула.

— Ах, яке чудове польованє було у князя Нелїдова! — засміяв ся барон. — Рідко коли бачив я так добірне товариство разом!

На звук того назвиска Аста здивовано глянула, відтак стиха промовила:

— Нелїдов? Назвиско се не є чужим для мене!

Сперла голову на руку, по хвилї же однак кликнула:

— Ах, правда, правда! Він так називав ся — князь Нелїдов.

Злапала барона за руку й хрипливим голосом прохала:

— Розкажіть менї щось про родину князя! Чи він самий досить ще молодий, чи має вже великого сина?

— Сина ні, але має одну дочку, до якої з ріжних сторін молодці залицяють ся! Ніколи не мав сина! Знаю тільки його братанка, що після довгої неприсутности недавно повернув із Англії!

— Братанка? — перебила йому Аста. — Розкажіть мені, як він виглядає!

Барон вчинив волю ґрафині й описав її молодого князя як гарного чорнобривця, з чорними очима, буйним, кучерявим волосєм та стрілковими геройськими вусиками.

Аста аж присіла, побілївши рівночасно...

— Мій Боже, се він! — шепотіла. — Так мене прочуте не завело!

— Чого-ж ви, пані, так поблідли? — спитав барон Альфонс. — Чи пані знають князя Нелідова? Але ні, се-ж немислиме, він же тільки перед кількома місяцями вернув із заграниці!

Аста встала, не зважаючи на його слова, й почала неспокійно проходжувати ся по терасі.

— Се він! — муркотіла і хмарка закрила її блискучі очи. — Нарешті впала я на його слід!

Відтак знова звернула ся до барона й спитала хрипливим голосом:

— Чи князь Нелідов — має жінку?

— Ні, ласкава пані! Не чув я навіть, щоб він мав які заміри що до женячки!

Аста відітхнула з полекшою.

— Дякую вам, пане бароне, за всі ті цікаві відомости! — сказала. — Знаю князя із давних часів, але давно вже не чула ніщо про нього!

А ось вже й мій чоловік вертає! — додала. — Вижидайте його, пане, тут, на терасі а я піду перебрати ся до стола!

І поки ще міг про щось запитати, вона оставила барона, що зійшов широкими сходами ґрафови на стрічу.

Тимчасом Аста вернула до своєї кімнати і ридаючи впала на крісло.

— Се він! — думала. — Нарешті вдало ся мені віднайти його! Вдає князя! О, він думає лиш про маєток та достатки, а видно, діпняв своєї цілі! Чому-ж тепер не приїздить по мене, щоб вщасливити мене, як колись обіцяв?

О, Лесю, якже ти мене страшно обманив! Ти-ж бо знаєш як сильно тебе кохаю!...

Біль серце стискав а не мала сили йому оперти ся — піддалась йому зовсім. Аж отсе ґраф, постукавши в двері, попросив зійти до них на долину.

Обтерла очи й сказала, що сейчас зійде.

— Ось, іронія житя! — воркнула невдоволена. — Тепер мушу йти до них, сміяти ся, вдавати веселої — не вільно мені показувати нікому, що серце моє кровю накипає! Слава Богу, що я слід його віднайшла! Коли лиш зможу незаприміченo висунутись із відси, то віднайду його а тоді потягну до відвічальности за се, що він зробив!

Обмила лице зимною водою, задзвонила на покоївку, щоб їй в убираню помогла й незабавки всміхнена зійшла до сальону, де вже оба панове її вижидали.

Відчула спочиваючий на собі цікавий погляд барона й силою намагала ся бути свобідною.

Другої днями після того врадуваний Альфонс вернув до дому із 10,000 ґульденів в кишени.

Аста стояла при вікні й супроводжала його поглядом. Знала, що в родинному місті барона, проживає також той, котрого вона завсігди горячо кохала, мимо того, що її так підло обманив!

Від часу, як дізнала ся про його поворот, прегарна та жінка не мала супокою. Лиш в присутности ґрафа старала ся бути свобідною а навіть веселою, але як тільки вертала до своєї кімнати, піддавала ся пристрасним роздумуваням й горіла прямо з нетерплячки відшуканя Олекси.

На її жаль, не було однак нагоди до того, бо ґраф Солмсберґ, наче на злість, замку не опускав. Мав однак незабаром їхати до столиці як свідок в якійсь судовій розправі й Аста нетерпеливо вижидала тої хвилї.

Одного дня, коли разом снідали на терасї, ґраф із гнївом відложив часопись на бік і сказав:

— Бувби я майже забув про се, що маю їхати до Б. на судову розправу! Добре хоч, що знайшов я згадку про се в часописї — після завтра має ся розпочати!

Аста силою майже здержала в собі оклик вдоволеня.

— Їдь зі мною! — загадав ґраф нагло, підсміхаючись при тому.

Молода женщина поблідла й се напевно бувби ґраф запримітив, коли-б був не з'явив ся слуга й відкликав ґрафа до хорого коня.

Коли же вернув, Аста старала ся зручно відвести його від наміру, щоб брав її з собою й аж тоді свобіднійше відітхнула, коли другої днями виправила ґрафа самого в дорогу.

Лиш одна година минула від виїзду ґрафа, як Аста при помочи покоївки зібрала потрібні річи, та із другої стації виїхала до міста, де перебував її Олесь.

— Вскорі вже гляну йому прямо в очи, й переконаю ся чи ще любить мене! — шепотіла, спираючи бліде своє личко об подушки повозки.

А може аж тепер їду по своє щастє?! — подумала нараз і вся зраділа — може вже ніколи не верну до ґрафа?!

РОЗДІЛ LXXIV.

РАБІВНИКИ В ПУСТИНІ.

Каравана, що її провадив Блюм, мала ще чотири дні дороги до Єрусалиму.

Сагиб став тепер дещо більше говірливий й розмовою старав ся розбуджувати цигана із задуми, часто звертаючи його увагу на місця через які переїздили.

Однак його з'усиля остали без успіху. Хоч Блюм вислухував його уваги, то однак нічим довго не цікавив ся і скоро знова попадав в задуму.

Він навіть не запримітив дивного погляду Сагиба, що часто спочивав на ньому, й деколи розяснював ся а часами знова сумно спускав ся до землї.

Занятий Робертом бистрий Сагиб за те не доглянув, що один із поганячів верблюдів ні його, ні Блюма із очий не спускав.

Був се Монгол з дуже поганим, майже відражаючим лицем, з якого так і пробивалась душа дикуна жаждучого крови Він часто попадав у тяжку мовчанку, через що другим поганячам він зовсім обмерзів, й вони відсували ся від нього, побачивши, що із тої задуми вони не зможуть його вирвати.

В послїдних днях він був вельми неспокійний та роз' ярений. Безвпинно вдивляв ся в далечінь й часами виїздив здоровий шмат землї поперед всїх.

Се його поведенє не дуже то звертало на себе увагу, бо вчасники каравани майже нїколи в однакому порядку не їдуть, а задля ріжних причин вони роз'їздять ся на боки або пристають позаду й доперва під вечір стягають ся разом, коли приходить ся їм розкладати шатра на нічлїг.

Й тепер вечір западав; звірята вже поклались спати, вогонь загасав і в шатрах поволи запанувала тишина.

Лиш сторожі проходжували ся коло обозу й хиба часами витє гиени або крик шакаля прошибали воздух — позатим нїщо не заколочувало тишини.

Була се година перед північю і місяць світив ясно. В тім якось підняло ся полотно послїднього шатра й висунув ся звідтам той молодий поганяч.

Розглянув ся по всїх шатрах й здавалось, що був із того вдоволений, бо все підсміхав ся самий до себе.

Після хвилї оставив своє місце і йшов вздовж шатер. Коли дійшов до кінця, пристанув й почав надслухувати. Потім враз пропав — наче під землю запав ся.

Загально думають, що пустиня є монотонною плоскорівнею, без нїяких ростин. Є се блудна думка! Вона часто є покрита низенькими кущами ріжних ростин, що своє коріне впускають глубоко в пісок й часто служать верблюдам на поживу.

Ось і тепер в таких то кущах поганяч знайшов сховок для себе. Положив ся в їх тїни й був певний, що його добре заслонили.

Потім, наче гадюка, почав посувати ся в напрямі того, що стояв на сторожі а наближившись туди, спинив ся й приглянув ся йому добре.

Очи його блиснули із радости; видно був вдоволений

із того, що побачив і в той самий спосіб хильцем посунув ся дальше.

Спинив ся коло другої сторожі, встромив ніж межи зуби й на чворака дальше посунув.

Вже хотів підняти ножа на сплячого, коли се почув якийсь сопіт позад себе.

Був се верблюд, що розбудив ся й підняв голову.

На чвораках вернув отже бедуїн до звіряти, перетяв ножем шнур, що ним були спутані передні ноги й тоді доперва знова вернув до спячого сторожа.

Виймив із кишені хустку й звинув її у клубок. Опісля так сильно вхопив спячого за шию, що той ні голосу не зміг із себе добути. Рівночасно же втворив бідак рота й поки ще міг зрозуміти, що стало ся, бедуїн встромив йому клубок межи зуби, відвернув його лицем до землї й звязав шнурком руки й ноги.

Зробив се все без ніякого гомону. Не обавляв ся зрештою щоб його хто підглянув, бо другий сторож був далеко від сього місця.

Не марнуючи часу, поганяч вернув до верблюда, якого попереду розпутав.

— Кге, кге! — кликнув стиха до звіряти, що хотїло відійти, й воно знова послушно впало на колїна.

Бедуїн всадив на верблюда сїдло й забрану у сторожа збрую а тоді й самий зручно всадовив ся на ньому.

Верблюд підняв ся й відійшов поволи із хлопцем.

Але вже може після яких трийцяти ступінів, він кликнув: — г-гейн, г-гейн! — а на сей поклик звіря задерло в гору голову й пігнало вперед мов стріла.

Незабавки пропали у віддалї.

Вогнища, запалені для відстрашуваня диких звірят від обозу, почали вже пригасати, а світло місяця також поблїдло. Незабавки вже мало свитати, коли зморені сном сторожі пробудили ся.

Недалеко завили вовки й верблюди почали непокоїти ся. Се заставило сторожів оглянути, чи котре із звірят не відвязало ся та не втїкло.

Коли се один скричав зі страху, бо побачив, що не стало одного верблюда. Бракнуло якраз того, що на ньому втїк поганяч.

На його крик збігли ся другі й також почали голоси-

ти. Було бо се дуже дороге звіря вбитого Турка Мустафи — належало до найшляхотнійшої раси верблюдів й коштувало що найменше 2,000 пястрів, а в Єрусалимі мали його спродати.

Розглянувшись уважно в округ, вони побачили звязаного та із затканим ротом сторожа.

Протяли скоро шнури та витягнули хустку із рота. Але минуло досить часу, поки він стілько прийшов до себе, що міг розказати, що стало ся.

Не знав однак хто йому се зробив, бо напад був дуже зручно виконаний із заду, так, що він не міг заздріти лиця того розбишаки.

Розбуджені криком подорожні вибігли із шатер, між ними також Сагиб та Блюм.

Одного тільки не могли собі пояснити. Коли-б се був напад дійсних опришків — а більша частина бедуїнів з того якраз удержувалась — то вони не булиб вдоволились одним лиш звірятем й те все не булоб так тихо перейшло!

Ще більш загадочною була втеча молодого поганяча, бо нікому й на думку не прийшло, щоб то він як раз мав вкрасти того верблюда й з ним пропасти.

Вони не могли його о потайну втечу підозрівати, бо не бачили причини до того, а потім — колиб так і справді зробив, то певно був би страчений серед тої пустині.

В цілому обозі запанував великий несупокій. Помимо сього однак після сніданя почали збирати ся в дорогу.

Та тільки похід рушив з місця, як один із поганячів почав гукати на других, що віднайшов в піску сліди верблюдових копит ,а що були се сліди тільки одного верблюда, то не було ні найменшого сумніву, що якраз тою дорогою мусів втікнути той поганяч.

Блюм та частина поганячів наставали щоб йти за слідом злодія, але другі подорожні рішучо спротивили ся тому.

Сагиб рівнож відраджував се циганови, доказуючи, що нікотрий із оставших верблюдів не міг дорівнати ні в скорости, ні витревалости тому вкрадженому звіряти.

Так поїхали дальше, бо ніхто із подорожних не мав охоти задержувати ся в пустині довше, як того доконче було потреба, а Блюм, котрому за проводжене каравани платили, мусів поступати після їх волї.

Було вже коло полудня та, помимо вчасної пори року, сонце так страшно припікало, що звірята й люди були страшенно помучені і аж лекше всім стало, коли один із них порадив, щоб тепер спочати й доперва коли спека зменшить ся їхати дальше.

Нараз Блюм побачив у віддалї якусь чорну точку, що все наближала ся до них й ставала більшою.

Всї були тим дуже зацікавлені ,бо вже здалеку могли розпізнати, що се не каравана.

Поганяч, що перше відкрив слїд бракуючого верблюда, пізнав вже, що се були бедуїни.

Нїхто однак не страхав ся їх, бо думали, що певно їдуть жадати гарачу, як се вже попереду инше племя, зараз за Каїром, того домагалось.

Але в міру того, як вони наближали ся, змагав ся несупокій поганяча.

— Се Салаїби (племя бедуїнів)! — сказав. — Тут їх є більше, чим звичайно, коли їдуть по гарач!

І його правда була.

В невеликій віддалї від каравани станули бедуїни із збруєю й після короткої наради, відлучило ся від них трох їздців й підїхали до каравани.

Старий поганяч, що знав яке значінє має те все, дав знак подорожним й осталим поганячам, щоб свою збрую мали готову на всякий випадок.

Всї послухали приказу й взяли кріси у руки.

Тепер наближили ся до них їздцї.

Без поздоровленя, як звичай наказував, найстарший із них, видно провідник, спитав поганяча:

— Хто є паном сеї каравани? Покажіть менї його!

Поганяч на се питанє не відповів, тільки запитав:

— Ти хто такий?

— Називаю ся Абдуль-Бен-Гассан-Блакшар!

— Отже знай Абдуле-Бен-Гассан-Блакшаре, що мусиш просити, коли хочеш із „паном" говорити!

Провідник Салаїбів із гнївом глянув на нього, але спокійно відповів:

— Так прошу тебе, вкажи менї свойого „пана"!

Старий поганяч вказав тепер на Блюма, розуміючи під словом „пан" провідника каравани.

Провідник Салаїбів глянув на цигана пронизуючим

поглядом й знова спитав поганяча:

— Скажи мені, чи твій пан знає мову Салаїбів?

Поганяч звернув ся з тим самим питанем до Блюма, а сей відповів, заперечуючи головою:

— Ні, але скажи, що знаю турецьку мову й спитай рівночасно, чого він хоче!

Почувши відповідь Блюма, Салаїб всміхнув ся і сказав, звернувшись вже прямо до нього:

— Абдуль-Бен-Гассан-Блакшар знає також мову Турків, бо перебував в їх краю. Маю з тобою, пане, дещо поговорити!

— Так говори! — відповів Блюм коротко.

— Пане! Один із твоїх людий убив Юсуфа-Бен-Голкара! — сказав Абдуль поважно. — Його смерть дотепер ще не є пімщена, а я прийшов з домаганем, щоб ти видав убійника, бо душа вбитого і в день і в ночі уносить ся у воздусі понад нами і нарікає й заводить! — Не може вона знайти супокою, доки не попливе кров убійника!

Юсуф-Бен-Голкар був се той бедуїн, що вбив Мустафа, а самий знайшов смерть, коли напав був на Блюма.

— Хочеш пімстити смерть убійника? — спитав Блюм й зараз додав: — Поки ще тобі відповім, скажи мені, хто тобі доніс про смерть Юсуфа-Бен-Голкара?

— Досить того, що знаю! А тепер я вже самий переконав ся, що се правда! Так, видай нам убійника! — зверещав із гніву — кров за кров! Не вступлю ся, доки не зробиш так, як жадаю!

— А коли того не зроблю? — спитав Блюм.

Бедуїн мовчки вказав на розставлений за ним відділ Салаїбів, потім сказав:

— Коли ні, то ми вас всїх вишлемо на другий світ і ви всї підете за душею Юсуфа-Бен-Голкара! Се буде пімста за нього й він тоді знайде супокій!

Блюм всміхнув ся з погордою.

— Говориш дуже много, Абдуле-Бен-Гассан-Блакшаре! — відповів. — Але Аллах видно затьмив твоє око й помішав розум, що за одного Голкара ми всї мусимо віддати наші душі! Юсуф-Бен-Голкар дістав тільки заслужену кару! Он Сагиб, що його вбив!

Се сказавши, вказав на слугу.

У уст бедуїна добув ся придавлений оклик, а рука спочала на крісови.

Але Блюм сейчас вхопив свій кріс, кликнувши:

— Спусти свій кріс, Абдуле-Бен-Сассан-Блакшаре, бо душа твоя забіжить у пекло поки ще вспієш молитву скінчити!

Погроза мала добрий наслідок. Але рівночасно Блюм побачив як один із товаришів бедуїна піднимав револьвер і в сторону Сагиба прямував. В мить вимірив в нього — один вистрів й бедуїн впав на землю, поцілений в саме око.

Але в той час, коли Блюм в нього мірив також Абдуль-Бен-Гассан-Блакшар підняв свою збрую. На щастє запримітив се старий поганяч й вистрілив так скоро й влучно, що той з диким криком впав на землю й зараз помер.

Вижидаючі подальше Салаїби дико завили. Роз'юшені кинули ся на каравану. Боротьба здавалась бути неминучою.

Предвиділи се Блюм й поганяч, а Блюм в голос крикнув до своїх.

— Зіскакуйте з верблюдів та ховайте ся поза ними!

Приказ його в мить сповнили. Подорожні поховали ся поза живий мур верблюдів а погоничі й другі слуги спрямили дула крісів проти наступаючих.

Салаїби спинили ся яких 20 ступінів перед караваною, а на їх переді станув той бедуїн, що був при Абдулеви-Бен-Гассан-Блакшарови. Побіч нього же стояв — той поганяч, що попередньої ночі втік на вкраденому верблюдови!

Тепер вже було всім ясно звідки Салаїби дізнали ся про смерть Голкара й чому то хлопець втік до них.

Юсуф-Бен-Голкар, видно, був його свояком й він то хотів пімстити його смерть на цілій караванї!

Хлопець палаючими очима водив по присутних. Видно шукав Сагиба.

Нараз Блюм крикнув:

— Позір! Стріляй!

Тільки що поніс ся приказ як посипались кулї у ворожих бедуїнів.

Хлопець та якийсь близький коло нього Салаїб впали

із коний. Куля із циганського кріса повалила зрадника.

Впало також ще кількох, а другі у великому страху звернулись втікати. Але один, дико споглядаючий, сивий Салаїб крикнув:

— Смерть джаврам! Стріляйте псів!

Й дико кинув ся у їх ряди.

Блюм же вдруге також крикнув:

— Позір! Стріляй!

Наслідок був страшний. Більше чим половина Салаїбів полягла. Між ними також їх провідник.

Подорожні вибігли тепер з поза своїх живих окопів й кинули ся за втікаючими.

Вороги втікли не турбуючись навіть ні побитими, ні раненими.

З помежи подорожних, крім двох ранених поганячів, ніхто не потерпів — вбито лиш трох верблюдів.

Рани поганячів не були небезпечними а страта верблюдів була вдвоє винагороджена оставленими звірятами. Салаїбів. Між тими був також вкраджений Мустафин верблюд.

Гроза пройшла. Не було потреби навіть гнати ся за ворогами.

Подорожні оглянули й позавивали рани осталих при житю Галаїбів й полишили їх на місци — знали бо добре, що після їх від'їзду бедуїни вернуть похоронити побитих та забрати ранених.

Блюм змінив ся тепер не до пізнаня. Його тяжка задума та пригноблене пропали без сліду, а очи блистіли з радости та вдоволеня.

Справдили ся слова Мустафи, коли він говорив:

— Тобі до здоровля потрібна лиш одна праця!

Позаду за Робертом їхав Сагиб. Він мовчав, але не зводив очий із цигана.

Нараз відвернув ся до нього Блюм й пораз перший всміхнувшись сказав:

— Се могло зле скінчити ся для нас, Сагибе, коли-б були Салаїби напали на нас серед ночі!

— Так, пане! Але й тепер не булоб все так добре скінчило ся, колиб не ваша відвага! А душа Юсуфа-Бен-Голкара булаб пімщена, колиб не ви, пане! Колиб не ви, не бувби я вже на світі!

Відітхнув тяжко й так дальше говорив:

— Моє житє належить тепер до вас, пане! Видно, самий Аллах того хоче, щоб ми від тепер не розлучували ся і я присягаю на все, що мені найсвятійше, що відтепер на завсігди остану при вас! Відтепер воля ваша буде моєю!

Роберт здивував ся тими словами й не розуміючи їх значіня глянув в лице молодця.

Побачив його палаючий погляд і скоро филюючу грудь й дізнав того самого почутя, що того дня, коли його вперве в Каїрі побачив.

— Десь я колись подібного бачив? — подумав а відтак знова звернув ся до нього і стиха промовив:

Ти мені не винен ніякої вдячности, Сагибе, бо се було би дуже підло із моєї сторони, коли-б я не боронив тебе в потребі, тебе, що мені житє вратував! Се було моїм обовязком й тому ти мені нічого не винен!

Зрештою — додав, сумно всміхнувшись — не довго вже перебувати му в сьому краю. Вертаю на захід й дороги наші розходять ся. Я не маю ні вітчини, ні рідної хати Волочу ся скрізь по світі й нігде довго всидіти не можу! Се вже така природа народу, з якого я походжу!

Знаю, Сагибе, що ти мені добра бажаєш, але наші дороги розходять ся!

Сагиб потряс рішучо головою.

— Аллах нас звів разом! — промовив — й він хоче, щоб ми разом остали, пане, й побачите, що станеть ся його воля!

Цілу днину Сагиб був страшно пригноблений, а коли настав вечір й покінчили вечеряти, він увійшов у своє шатро й сівши на плетінці з очерету, закрив лице руками.

Коли після якогось часу знова підняв голову, черти його лиця виражували глубокий сум а очи були ще повні сліз.

Як можна собі пояснити се дивне привязанє до цигана? Що спільного мала його відвага із жіночими сльозами?...

В три дні після сього скінчила ся їхня подорож через пустиню. Увійшли на рівнину Шарон а відтак в дику, скалисту околицю Юдеї.

Дорога нераз була так стрімкою, що верблюди лиш

в великим трудом йшли вперед. Часами знова ставала так вузкою, що звірята з наватаженим всяким добром ледво могли протиснути ся межи скелями. То знова вела дорога понад страшною пропастю й один неосторожний ступінь, а й житєм за се можна-б заплатити!

Але й та тяжка переправа пройшла щасливо й помимо великого змученя подорожні рішили не спочивати, щоб під вечір наспіти до мети своєї подорожі — Єрусалиму.

Тож їхали витревало дальше. Десь коло полудня мусіли перебристи малий потічок, з якого то Давид брав камінє до побідної борби з Ґоліятом!

Після кількох годин подорожі по плоскорівні, увійшли на узгірє. Тільки що станули на верху, як слуги та поганячі впали на землю а за ними й подорожні.

Перед ними розложив ся Єрусалим — ціль їхньої довгої та утяжливої подорожі!

Дивне почуванє заволоділо всіма, а особливо тими, що се святе місто вперве бачили.

Після двох годин доїхали до брами старинного города ,але застали її зачиненою й мусіли свої шатра розложити перед брамою та ще сю ніч перебути під голим небом.

Над ранком скоро зложили свої шатра, впослідне положили всяке добро на верблюдів й ціла каравана в'їхала вифлеємською брамою у святе місто.

Подорожні заплатили циганови належну йому плату за провід ще попереднього вечера, але спосіб, в який се зробили, виразно вказував, що всякі зносини із ним на все зривають.

Особливо Анґлійці із натиском зазначили, що цигана Блюма більш знати не хочуть.

Поганячам приказав властитель верблюдів, щоб ждали на подорожних, що схочуть їхати до Каїро. Вони пращаючись із Блюмом щиро дякували йому за оборону підчас нападу бедуїнів.

Так отже, в годину після прибутя у місто, розділила ся каравана. Лиш Блюм із Сагибом та з одним Сирійцем остали ще разом.

Найперше пішов Роберт до турецького консуляту, щоб там повідомити про смерть Мустафи та віддати до-

рогоцінности, які мали бути звернені родині помершого. Спершу думав продати Мустафиних верблюдів й гроші сї разом віддати, але рішив оставити Сагиба при річах, та верблюдах а самий із Сирійцем пішов до консуля. Незабаром вернув з кількома урядниками, що переняли весь спадок по Мустафі.

Зложивши свої річи в заїздному домі, всї три пішли звидіти захвалювані Сирійцем надзвичайні місця старинного города.

Єрусалим не представляв ся так займаючо із близька як із віддалї.

Вулиці у ньому вузкі та брудні, хати малі та нечисті, а мешканцї такіж самі нечисті.

Сирієць предложив їм звидіти святиню Божого Гробу, куди то сходять ся прочани із найдальших околиць цілого світа.

Дорога до сьої святинї веде брудними та зате дуже оживленими закутинами.

Була саме Велика Пятниця й всї вулиці роїли ся прочанами.

Після якої пів години вони зайшли на просторий майдан, де в ріжних будках крамарі продавали хрестики, малі й більші, вервиці, шкаплїрі й другі тим подібні річи.

Пройшовши майдан й декілька в долину ведучих степенїв, вони спинили ся перед вузкими, а за те яких шість стіп високими, дверми, які прямо облягли маси народу, що хотїли протиснутись туди.

— Заждемо, поки вони увійдуть! — сказав Блюм, ставши спокійно на боцї.

Сирієць всміхнув ся.

— То прийшлоб ся нам довго ждати! — сказав — а не маю до того охоти! Ходїть за мною, я вам вже зроблю місце.

Се сказавши, витягнув з під одїня курбаш, себто зі скіри носорога сплетений батіг на верблюдів й наближившись до дверий, кивнув на цигана та Сагиба, щоб тримались близько нього.

— Місце! місце! — розніс ся кругом голос великана Сирійця, що цілою головою виносив ся понад юрбу людий.

Дехто відвернув голову, але ніхто не уступив, бо се було фізично неможливе. Народ стояв так густо побіч себе, що ні вперед, ні взад не можна було рушити ся.

Бачучи, що нема иншої ради, Сирієць підняв свій курбаш і шмагав ним на право та на ліво.

Немов ті мухи, розбіг ся народ і нараз втворила ся вузка вуличка, якою вже легко всі три могли протиснутись.

Сходами зійшли у мрамором виложений притвор.

Стояли тут в два ряди жовніри, що мали вважати, щоб межи прочанами при вході не було бійки, як се часто лучало ся.

У внутрі святині найперше звернула на себе їх увагу велика мраморна плита, на якій в чотирох вуглах горіли воскові свічки ,а перед якою прочани входячи вклякали й цілували.

Є се камінь, на якому колись лежало тіло Спасителя.

Побіч, загороджене зелізним плотом, є місце, де сиділа Матір Божа в часі похорону Ісуса.

В прибудованій до головної церкви малій святині містить ся Божий Гріб. Він прикритий круглою банею та обведений хорами. Входячи туди прочани мусять йти босо.

В окремій, ясно освітленій коморі, є друга мраморна плита, правдоподібно та сама, що накривала гріб Спасителя. І сей камінь цілували прочани а відходячи вкидали на підставку хочби малу жертву.

Коли Блюм із Сагибом те все оглянули, завів їх Сирієць до малих каплиць, приналежних ріжним народам, де вони оба помолились.

Так нарешті дійшли до каплиці, виставленої на горі Голгофті.

Була на причуд гарно прикращена і сильно освітлена. Під срібною плитою є там закрита діра, де був закопаний хрест, на якому був розпятий Спаситель світа.

Межи прочанами ріжних релігійних віроісповідань, здавен давна проявляла ся ненавить, яка при найменшій нагоді розпалювалась.

Тоді навіть святе місце їх не спиняло й приходило до борби таки в самих каплицях.

В той саме день, як Сирієць обводив своїх товаришів, припала Велика Пятниця, після латинського обряду. В той

же день рік-річно відбуваєть ся дивний святочний звичай, в часї якого монахи представляють муки Ісуса Христа та зложенє тїла до гробу.

Великій деревляній фіґурі вкладають на голову терновий вінець, відтак прибивають її до хреста й прошивають копієм один бік, звідки кров випливає.

Відтак фіґуру здіймають із хреста й вкладають в яму, де стояв хрест, що його Спаситель носив.

Відтак фіґуру миють, натирають олїєм й кладуть в каплиці Божого Гробу.

Блюм та Сагиб приглядали ся тому всьому із зацікавленєм а потім пішли дальше.

В каплиці Абісинців стояло двох священиків, що, заняті живою розмовою, навіть не запримітили коли до них наближили ся монахи а з ними також й весь народ.

Монахи казали їм уступити ся, а коли вони сього не зробили, силою відсунули їх на бік.

Але тільки се зробили й хотїли приклякнути перед вівтарем, коли се розлючені абісинські священики відвернули ся й один із них, вхопивши свічку, вдарив ньою по голові перед вівтарем вклякнувшого монаха.

Се було притокою до страшної бійки.

Побожні, смирні прочани перемінили ся нараз в злющих звірят й почали товчи одні других свічками, ножами й всїм, що лиш під руки їм попало.

Счинив ся страшний крик й після кількох хвиль лежали на долівці ранені Вірмени, Сирійці, Турки й другі. Стїни й вівтарі були кровю обмазані.

Попихані вперед навалою людий, Блюм та Сагиб дістали ся майже на саму середину каплиці, в саме ядро розбішеної боротьби й циганови дістало ся також свічкою по голові так, що аж почорніло йому в очах.

Знав, що се не був на нього вимірений удар, але й бачив, що ще більше може зарвати, тож мусїв кулаків ужити, щоб з того натовпу добутись.

Кров скипіла йому в бючках, а очи дико блистїли. Валив кулаками в округ себе наче божевільний й так проріджував ряди прочан.

Сирієць, теж, дїставшись в самий вогонь боротьби, товк своїм курбашем довкруг себе й ширив страх великий.

Лиш Сагиб стояв на боці й не брав ніякої участи в тій борні.

По кількох хвилях, зваблені криком, наспіли жовніри.

Сї, що були поблизько входу, скоро висунулись і втікли, ті же, що були в середині каплиці, навіть не доглянули наближаючих ся жовнірів й били ся дальше.

Блюм і не міг думати про вихід — а мав вже дуже потовчену голову та лице — знав лиш, що житє його було в небезпеці й тому боронив ся, як міг.

Але перемога противників була за велика. Було їх яких двайцять коло нього самого, але в рішаючій хвилї наспіла йому поміч.

Великан, Сирієць, пізнав критичне його положенє і хоч не міг дотиснутись до нього, то однак із віддалї бив батогом й тим відстрашував влїзливців, й вони стогнучи та викрикуючи втікали на боки.

Нараз здержав ся Сирієць — побачив жовнірів, що прикладами товкли заступаючих їм дорогу прочан.

Блюмови здавалось, що він вже свобідний, коли се хтось сильно вхопив його із заду та за собою потягнув.

Поки ще поняв, що стало ся, жовнірі вже виволїкли його через каплицю на майдан. Поставлено сторожу при ньому, підчас коли решта жовнірів прикладами дальше робили порядок в каплиці.

Так Роберта розлучили із його приятелями. Опирав ся однак, коли жовніри хотїли його брати дальше, оправдуючись тим, що лиш боронив ся перед ударами прочан.

— Вперед! — крикнули до нього піднимаючи в гору кріси.

Побачивши, що не оборонить ся перед ними, Блюм піддав ся їм без дальшого опору — покорив ся конечности та перемозї.

Чотирох жовнірів вивели його поза мури святинї, а в пів години опісля сидів вже у вязниці.

РОЗДІЛ LXXV.

В СИЛЬЦЯХ.

Після того нещасного вечера в цирку, Єлена цілими тижнями була в небезпеці житя а лікарі всіми силами старали ся вратувати молоде житє.

Старого князя дуже прикро вразило, коли пізно в ночи почув заїзджаючу на подвірє повозку.

Прочував якесь нещастє — але який страх обняв його тоді, коли в обезтямленій та задубілій постаті, яку братанок вніс на гору, пізнав — свою власну дочку!

— Ради Бога, що стало ся, Ерику? — кликнув тремтячи із обави.

Молодий чоловік заспокоїв старого князя кількома потїшаючими словами а положивши Єлену в її кімнаті, сказав йому, що дівчина вибралась вечером на проїздку і впала з коня.

Старий князь не міг заспокоїтись.

Через декілька тижнів в замку не було супокою, лікарі щоденно приїздили а в тяжких тих часах Ерик був правдивою підпорою старому князеви.

Минав день за днем а стан хорої не поліпшав ся. Лікарі поважно похитували головами й самі очевидно не мало були тим всім зажурені.

Після чотирнайцяти днів доперва зайшла у хорої користна зміна.

Старий князь радів незвичайно надією виздоровленя одиначки.

Молодечі сили Єлени перемогли тяжку хоробу й виздоровлюванє поступало хоч поволи, але певно.

На старому князеви все те оставило свій слід. Він був дуже понервований та ослаблений частим вижиданєм при ліжку дочки, підчас чого горячкове фантазованє хорої нераз його застрашувало.

Не знав, що думати про се, коли одного вечера Єлена

із страшним криком схопила ся з ліжка й остовпілими очима вдивившись в один кут кімнати, руки свої немов для своєї оборони підняла.

— Йди звідси, Ільоно! — кликала в страху — йди, та не кажи йому, що я його обманювала, бо він мене відтрутить! Ти мусиш вмерти, бо ніхто правди не сміє дізнатись!

Старому князеви волосє на голові дубом ставало, однак не міг сих слів порозуміти.

Иншим разом уявляла собі цирк. Здавало ся її, що їде на кони по цирковій арені й накликувала його до поспіху.

Старий князь сумно потрясав головою й те все відносив до її минувшини, бо знав, що вона давнійше їздою на кони в цирку на житє заробляла!

Сидячи так при ліжку хорої, старий князь доперва згадав, що він навіть і не знав добре про минуле житє своєї дочки.

Ось, хочби й тепер, вона вимавляла назвиска людий, про яких він ніколи навіть не чув! Про матір свою згадувала без найменших признак любови й нарікала, що вона Ільону більше любила та що її все красшу будучність предсказувала!

Часто згадувала імя Роберта й благала його щоб її вислухав. Часами же нарікала, що його нема тут, коло ньої.

Аж свобіднійше князь зітхнув, коли вже час той пройшов та Єлена знова здобула свідомість.

Її бліде лице, білійше від подушок, виражувало несупокій. Нераз гляділа на батька питаючим поглядом, немов би хотіла дізнатись чи в горячці із дечим не зрадила ся.

Але князь про все минуле говорив зовсім свобідно — видно, не мав ні найменшого прочутя, що то нещастє стрінуло її у цирку. Розповів, що того то вечера Ерик привіз її домів й згадував що випадок трафив ся підчас кінної проїздки.

Се її заспокоїло. Мала тепер много часу, щоб пригадати собі минувшість та застановити ся над теперішністю і князь доглянув у ньої на лици повагу, якої дотепер ніколи не бачив.

Ніколи не спитала про свойого стриєчного брата й на все була рівнодушна.

По чотирох тижнях вперве злізла із ліжка й винесли її у фотели на балькон.

Старий князь сіяв із радости й сївши побіч ньої розповідав її ріжні пригоди із свойого житя, про свою матір та нещасливу молодість свою — але вона слухала те все в розсіяню.

Обняла її горяча туга за свободою; здавало ся її, що ті всї достатки задусять її! Бажала знова видобути ся на широкий світ й шукати того, до кого її серце все тужило!

Одного дня, коли сиділа у фотели коло вікна, повідомили її про прихід її кузина, князя Ерика Нелїдова.

Приступив до ньої живо та сердечно стиснувши руку, висказав свою радість, що вона вже виздоровіла.

Затремтїла злегка, коли глянула в його палаючі очи. Відчула тяжкі вязи, які він її наложив — жах перед будучністю стиснув її за серце.

А однак мусїла всміхати ся та ввічливо відповідати, бо чейже мав її у своїх руках. Хочби тільки одно його слово, може збурити все те, що вона з таким трудом збудувала!

Коли увійшов старий князь й побачив молоду пару заняту так живою й веселою розмовою, всміхнув ся із вдоволеня й сердечно глянув на свою дочку.

Після відходу Ерика Єлена почула ся сильно змученою й замкнула очи, що й так самі клеїли ся.

В чертах її лиця відбив ся сильний біль. Жах збирав її перед житєм побіч того чоловіка.

А чейже не могла висмикнутись йому й мусїла бути приготована на се, що він стане вимагати, щоб проголосити їхні заручини, як тільки вона виздоровіє троха.

Одного дня, зараз з рана, оповістили її прибутє барона Редерна. Се її дуже збентежило.

Барон також не був свобідний, коли її вперве побачив після хороби. За хвилю увійшов до них старий князь, не бажаючи того, щоб його дочка була сама із чужим чоловіком.

— Се була страшна хвиля! — сказав до гостя — не забуду того ніколи, коли мій братанок вніс моє бідне дитя по сходах до кімнати, де менї сказали, що в часї про-

їздки конем, таке нещастє її стрінуло. Дотепер менї однак ще не зовсїм звісно, як се стало ся. Нїхто менї ще докладно про се не розповів — навіть Єлена нї!

Лице Редерна виражало сильне здивованє.

Так, значить, князь нїщо про се не знав, що його дочка в цирку з коня впала?

Допитливо глянув на Єлену, яка спустила очи в низ й нервово пересунула рукою по чолї.

Живо звернула розмову на щось друге, в чому й барон її допоміг.

Коли князь на хвилю вийшов, барон пристрасно вхопив дївчину за руку й шепотом сказав:

— Чи можу тепер числити на ваше довірє, княжно, коли остаточно спала заслона загадочности, якою ви закривались! Циркова амазонка, донна Долєтті відкинула мою пропозицію, чи можу надїяти ся иншої відповіди від дочки князя Нелїдова?

Єлена поблїдла й вихопила свою руку з його рук.

— Нї, пане бароне! — відповіла холодно — моя відповідь буде та сама, що передше! Прошу вас, пане, більше про се не згадуйте!

— Ах, княжно! — всміхнув ся барон — розсуднїйше з вашої сторони, панї, булоб прихильнїйше відноситись до мене. Чейже вам повинно би залежати на моїй приязни та дискрецїї!

Єлена спаленїла та з гнївом глянула на нього.

— Хочу вам, панї, ще бодай се сказати — додав, почувши хід князя у сїнях — що на разї буду мовчав в тій надїї, що чейже зміните свою постанову!

Слова сї сказав, прошибаючи її таким поглядом, що Єлена аж задрожала. Доперва коли старий князь увійшов до середини, а вона якось заспокоїла ся, цїла розмова взяла инший оборот.

Єлена аж лекше відітхнула після відходу барона, а коли вже остала сама, зойкнула із болю й лице закрила руками.

— О, мій Боже! Як то все валить ся на мене! Як тут добутись із того? Коли барон розбазїкаєть ся а князь дізнаєть ся, що я — о Боже! Нї, до того не сміє прийти!

Але чи барон Редерн буде мовчав, коли дізнаєть ся про мої заручини із князем Ериком? Чи не рознесе тодї

скрізь по світі, що княжна Нелідов мала якийсь час забаганку виступати як циркова дама?

Задрожала — не могла опанувати внутрішнього несупокою.

А той несупокій ще збільшив ся, коли одного дня князь, вернувши із касина, розповідав її, що там пізнав молодого та вродливого їздця із цирку Леопардього, що своїми здібностями викликав загальну сензацію.

— Як він зветь ся? — спитала Єлена, збілївши.

— Вайтленд — моя доню!

З великим трудом вдало ся Єлені здержати крик. Знала вже від кузина, що й він також відкрив її тайну і затремтіла на саму думку, що хочби одніське неоглядне його слово може зрадити перед князем все те, що вона так таїла.

Глянула на князя питаючим поглядом, чи він вже чогось не догадуєть ся, але вже після кількох питань пізнала, що Вайтленд не проговорив ся ще із нічим.

Але все таки мучила її думка, що або Вайтленд або Редерн можуть дещо сказати, а горячковий несупокій, в якому все перебувала, лише спиняв її поворот до здоровля.

Коли остаточно була вже остільки здоровою, що могла відважити ся на малі проходи по парку, одного дня сказав її князь Ерик, що часами відвідував її, що ще раз хоче просити князя о її руку, щоб вже нарешті можна було почати приготованя до весіля.

Вона поблідла мов стіна й притиснула рукою сильно ковтаюче серце.

— Прошу вспокоїти ся, дорога кузиночко! — глумив ся князь. — Чейже знаєте, що мусите піддати ся моїй волї! Для нас обоїх буде найлїпше, коли сю справу якнайскорше поладнаємо та поберемо ся!

Вона вже на се нї словечком не відповіла. Спустила голову на грудь, а на її личку відбило ся незвичайне терпінє.

Відчула, що тепер вже не зможе йому висмикнути ся та що мусить стати його жертвою.

Одної днини, коли якраз роздумувала про свою недолю та застановляла ся над способом висвободженя, увійшов до її кімнати старий князь, прямо сіяючий із радо-

сти і розказав, що Ерик якраз просив о її руку та намагав ся, щоб відбути заручини в найблизшому часі.

— Оставляю рішенє в твоїх руках, Єлено! — сказав. — Тут лиш ти можеш рішати. Ти у мене одинока дитина й нїщо менї не лежить так на серцю, як твоє щастє!

Й поглянувши очима, повними батьківської любови, так дальше говорив:

— Коли любиш твойого кузина й думаєш, що будеш щасливою із ним, то йди за нього! Коли же нї, то скажи прямо, а я певно не силуватиму тебе до супружества без любови!

Примкнула очи й дихала тяжко. Здавало ся її, немов щось давить її за горло — не могла прийти до слова.

Князь глянув неспокійно.

— Чи може тебе се так нагло заскочило, моя дитино? — спитав. — Чи ти може не приготовилась ще до сього? Чейже ти мусїла про се знати, як він тебе щиро любить та як радо сюди все приходив! А може се нагле щастє так подїлало на тебе, Єлено?

Звільна підняла свої очи на батька й промовила захриплим, безвучним голосом:

— Я знала, батечку, що Ерик старає ть ся о мене, але думка, що вже мусїти му розлучитись із вами, так мене зворушила. Крім сього, я ще не зовсїм здорова, тому я годжу ся на Ерикове предложенє, але під услівєм, що заручини ще на якийсь час відложимо!

Князь здивовано глянув. Надїяв ся, що дочка инакше прийме Ерикові освідчини й тепер не знав, як собі те все пояснити!

Після того казав прикликати Ерика й заявив йому, що з радістю годить ся, щоб вони побрались. Також поблагословив молоду пару.

Молодий князь приступив до тремтячої своєї судженої а в його погляді так і слїдна була рішуча погроза:

„Будь розумною й піддай ся обставинам, бо инакше зраджу тебе!"

Коли похилив ся, щоб поцїлувати її в чоло, вона стрепенулась й відсунула ся з відразою.

— Ти ще незмагаєш — сказав Ерик — мусиш ще дуже вважати на себе! О, який же я щасливий, що ти мої освідчини приняла! Пожду, поки ти сама не означиш дня

офіціяльного проголошеня наших заручин!

Присилувала себе до доброго гумору, всміхала ся й жартувала, а старий князь не доглянув обману.

Лиш Ерик спостеріг скілько та комедія її коштувала.

Так від тепер була судженою свойого кузина.

Коли батько був коло ньої, старала ся бути веселою, але як лиш оставала самою, обнимала її розпука, що нераз проходила прямо у пристрасть.

Знова проминуло 14 днів й Єлена вже могла позволити собі на кінну проїздку в товаристві батька.

І як часто в часї таких проїздок із батьком, коли мусїла їхати тихенько та спокійно прислухуватись його розказам, вона згадувала ті чудові вечері в цирку, де нічим не звязана могла дати волю буяння свойому бурливому темпераментови!

Тепер же князь наставав, щоб проголосити заручини перед світом, а братанок в сьому ще помагав.

Одного вечера рішив старий князь, що другої днини має вибратись із дочкою до посілостий Ерика, щоб оглянути будуче мешканє молодої пари.

Єлена пристала на се зовсім рівнодушно. Аджеж знала, що се її ні троха не поможе коли буде противитись тому та що мусить піддати ся волї кузина.

Коли другого дня рано вибрала ся в дорогу, була так дуже блїда, що аж батько настрашив ся й журливо спитав про її здоровлє.

Князь Ерик приняв їх незвичайно ввічливо й приготовив для своєї судженої ріжні несподїванки.

Єлена приймала те все із блїдою усмішкою.

Обійшли замок, розговорюючи про будуче урядженє, опісля увійшли до їдальнї на перекуску.

Князь подзвонив і зараз увійшло двох послугачів, щоб подавати всяку їду. Князь Ерик сказав промову в честь князя-стрия і будуче своє щастє з Єленою

Дївчинї задрожала рука і в хвилю ,коли підносила вино до уст, випала скляночка із рук та впавши із брязкотом на підлогу розсипала ся у дрібні кусочки.

Молодий князь, наполоханий тим, підбіг до своєї судженої, що збілївши немов мертвець, стояла сперта об поруче фотеля й остовпілим поглядом дивила ся на ста-

рого слугу, котрий тільки що підійшов був до ньої, щоб змінити тарілку.

На перший погляд пізнала в ньому дивного чоловіка, що остерігав її перед Ериком, коли то він був зірвав на вулиці перуку із її голови.

Тепер зовсім точно пригадала собі ту хвилю, коли то сей загадочний чоловік станув був перед ньою й остерігав перед князем.

Пізнала його сейчас і знала, що не помилилась, мимо сього що він не зрадив ні найменшого зворушеня.

— Що тобі є? — спитав журливо батько, похиливши ся над ньою.

Єлена викрутилась хвилевим обезсиленем й на хвилю замкнула очи, щоб заспокоїтись та прийти до рівноваги.

Їла мало та нарочно оминала погляду того чоловіка, щоб знова себе не дражнити.

В серцю відчувала горячковий несупокій й майже зовсім не чула розмови побіч себе.

Все вертала до тих загадочних слів старого чоловіка, коли він її благав, щоб була осторожною, а рівночасно додавав її відваги.

Коли по сніданю всі троє вернули до сальону й Ерик розповідав князеви про свої подорожі, Єлена проходжувалась несупокійно по кімнаті й роздумувала над тим, як би то незапримічена ніким могла побачитись зі старим слугою.

Її суджений якраз говорив про деякі види, що привіз з собою з подорожі, а батько заявив велику охоту їх побачити.

Ерик хотів їх принести, але князь заявив що не хоче йому завдавати богато труду та піде із ним, щоб те все в його кімнаті розглянути.

— Чи підеш із нами, доню? — спитав звертаючись до своєї дочки.

— Ні, таточку! — сказала — я чуюсь троха слабою й радше за той час троха спічну!

Й після її волі, оба панове вийшли із сальону, оставляючи Єлену самою.

Але тільки заглух у сінех відгомін їх ходу, як Єлена живо схопила ся й шепнула:

— Тепер може матиму нагоду поговорити із старим!

Мушу із ним побачити ся й буду його благати, щоб ясно менї все розказав про те, що знає, поки ще проголосить ся мої заручини із князем.

— О, мій Боже! — зітхнула нагло. — Коби менї се лише вдало ся! Я мушу про се дізнати ся, бо від того вся моя будучність залежить!

Скоро підійшла до дверий, що вели до сїний а втворивши їх, розглянулась в обі сторони.

Почула відгомін кількох голосів й між ними відріжнила голос того, що з ним бажала розговоритись.

Вся стрепенулась немов з'електризована, коли почула відгук ходу й після хвилї побачила побіч себе того, за ким шукала.

Підбігла до нього й трівожно вхопила за рамя.

— Пізнала я вас й тепер знаю, хто ви такий! Ради Бога, прошу вас, скажіть менї тепер все, що знаєте про князя! Се бо найвисший час, щоб на ціле житє не стати нещасливою!

Замовкла на хвилю, опісля же знова кликнула:

— Має прийти до заручин із князем а опісля до супружа! О, пане, скажіть менї все, що знаєте! Здійміть заслону із тої тайни, поки раз-на-все не замкнуть ся двері за мною!

— Прошу, заспокійте ся, княжно! — воркнув старий, оглядаючись осторожно кругом. — Нас тут в кождій хвилинї може хтось заглянути а се для вас, панї, моглоб мати дуже прикрі наслїдки!

Признала, що правда по сторонї старого. Вона глянула на нього очима повними несупокою й крикнула хрипливо:

— Мушу з вами поговорити! Прийдїть до мене завтра вечером коло восьмої години, моя покоївка впустить вас! Нема часу до страченя, мушу дізнати ся правди!

В подражненю не добачила, що батько із Ериком показали ся в сїнях.

— Єлено, що стало ся тобі? — спитав старий князь, приступаючи до ньої. Дївчина в страху аж подала ся а тодї сказала шепотом:

— Стало менї якось недобре — я хотїла дістати троха води. На щастє стрінула тут сього старця, й він мене підтримував, а то булаб я впала!

Старий князь, розуміє́сь, зараз повірив й обнявши її завів назад до сальону.

— Ти не повинна була сама оставати, моя доню! — сказав із легким докором. — Тепер мусимо чимскорше вертати домів!

Але Ерик не довіряв її. Він прочував, що вона не сказала правди, коли звернула все на якесь тілесне недомагане.

Коли опісля батько з дочкою відїхали, Ерик, відвівши їх до брами, вдивив ся за відїзджаючою повозкою, й проворкотів:

— О, хитра ти, пташко! Мушу добре вважати, щоб не вивела ти мене в поле!

Поворот домів видавав ся Єлені вічністю. Відітхнула доперва лекше, коли вже сама остала в своїй кімнаті.

Які страшні можливости ще вижидали її! Коли-ж се нарешті скінчить ся?

О, як щасливою вона була ще тоді, коли з сестрою вела вільне житє артистки! А як тоді вона тужила за богацтвом та достатками?!

Тепер же, коли її мрії здійснили ся, вона із жалем та тугою згадує про ті щасливі дні свободи!

Заломила руки й звісивши голову шепотіла в розпуці:

— Як же-ж мені знайти вихід із сього лябіринту? Як мені знова здобути давну свободу а рівночасно дальше грати роль княжни Нелїдов?

Нетерпеливо вижидала вечера а перед восьмою годиною вислала свою покоївку до бічної фіртки щоб вона там вижидала старого слугу.

Вижиданий явив ся точно, а Єлена приймила його з окликом радости.

Старий слуга приложив палець до уст й несупокійно розглянув ся, так немов бажав переконати ся, чи ніхто не зможе його тут підслухати.

— Вчера, княжно, ви були неосторожною! — сказав поважним тоном. — Князь, мій пан, стежив мене сьогодня дуже недовірчивим поглядом та лиш з трудом вдало ся мені висмикнути!

— Мій Боже! — шепнула — я була так подражнена,

ще не доглянула того, коли вони оба надійшли!

Але тепер маємо про щось важнійшого поговорити! — добавила по хвилї. — Ви чейже знаєте, що мої заручини з князем мають відбути ся незабаром й ви самі були свідком моєї розпуки!

Того то вечера, коли я вас вперве побачила, ви сказали, що знаєте щось про князя та що допоможете менї перед ним оборонитись! Відкрийтеж менї ту тайну, може сим обороню ся від ненависного супружа!

Лице старця виражувало сильне зворушенє. Приступив до Єлени й благаючо підняв до ньої руки.

— Дайте менї слово, княжно — просив — що на разї моє визнанє задержите для себе виключно! Я дізнав ся про тайну, про яку нікому не хотів би сказати, й перед вами я-б не важив ся про сего говорити, колиб ви мене о се не просили!

— О, скажіть, що знаєте, добрий чоловіче! Я вас за се добре надгороджу! Не будете сего ніколи жалувати! Скажіть менї ціну, якої бажаєте!

Але старий слуга потряс поважно головою:

— Своїх зізнань не продаю! — сказав він з повагою. — Коли зраджую сю тайну, то лиш ради вас самих! Ви може й сього не знаєте, княжно, що я вже довгі літа служу в замку Нелїдових, та що молодого князя я на своїх руках ще носив!

Я дуже журив ся, коли мій молодий пан так нагло зник з вітчини. А коли по лїтах знова вернув, було менї так дивно прикро на серцю — самий не знав чого!

Молодий наш пан дуже змінив ся, та хоч для нас дальше був ввічливим та людяним, підглядав я його із певним недовірєм.

Підглядаючи так, княжно, вдало ся менї дещо відкрити, що рішучо мусить вплинути на вашу долю, панї!

Старий слуга замовк й тяжко зітхнув. Видно було йому дуже прикро зраджувати сю тайну.

Єлена живо вхопила його за руку й благаючим поглядом глянула на нього.

— Знаю, що наш молодий князь мав за лївим ухом знак ще з дитинних часів, коли раз підчас забави впав на острий камінь — з трудом виявив старий. — В першу хвилю я забув про се, аж доперва одної днини прийшло

мені се на думку і коли я уважно приглянув ся князеви, на своє велике здивоване я побачив, що того знаку, поза ухом, зовсім нема. І від тої хвилї я зовсім певний того, що від першої хвилини прочував — що той, що грає роль нашого пана, не є князем Ериком Нелїдовим!

Єлена хитнула ся взад, немов громом поражена.

— Всемогучий Боже! Хиба ви здуріли й не знаєте, що говорите! — крикнула. — Ерик — не мав би бути братанком мойого батька?!...

РОЗДІЛ LXXVI.

НЕРОЗВЯЗАНА ЗАГАДКА.

В Бурґдорфі тимчасом відбув ся із великою виставністю похорон дочки дідича.

Зі всїх сторін прибував народ, бо нещастє бідного Стеттена викликало скрізь загальне співчутє.

Нещасний батько йшов за домовиною, спустивши голову, часами лиш блудним оком споглядаючи на людий. Нїхто з присутних навіть не прочував, які то страшні почуваня роздирали його душу.

За його провину Бог спустив на нього страшну кару. Замісць дочки брата — куля поцїлила його власну дитину!

Підчас надгробної промови мусїли його підтримувати, бо падав під тягаром терпіня й на вид того нещасного чоловіка, не остало нї одно серце незворушене й нї одно око, в якому би не закрутила ся сльоза.

Рідко коли який випадок викликав стільки зворушеня, як ся нагла смерть молодої та гарної дївчини.

Але Стеттен принимав сї вирази співчутя та приязни зовсім байдужо.

Підтримуваний своїми приятелями вернув домів й там впав без тямки.